Osman Gazi'nin Silah Arkadaşlarından Mihal Gazi

Osmanlı Devletinin Kuruluşunda Hizmet Ettiği Gibi Oğulları da Akıncı Beyleri Olarak Balkanlar'ın Fethinde Rol Oynamışlardır.

Faruk Sümer

Yetiştirdiği büyüklerini her yıl düzenli bir şekilde anan bir iki ilimizden biri de Eskişehir'dir: Yunus Emre, Battal Gazi ve Nasreddin Hoca anılanların başlıcalarını teşkil ederler. Geçen yılın son ayında (8 Aralık Cumartesi) de Eskişehir'in kuzeyindeki Mihal Gazi ilçesinde "Mihal Gazi'yi anma töreni" ile "Mihal Gazi Semineri" yapıldı. Bunların düşünülüp uygulanmasında en mühim rolü Eskişehir'in dirayetli valisi Sayın Bahaeddin Güney oynamıştır. Çünkü, Sayın vali kültürün bir millet için hayatî önem taşıdığını bilen ve millî yani öz kültürü zayıflamaya başlayan bir milletin varlığının da tehlikeye düştüğünü müdrik çok değerli bir idarecimizdir.

Gerçekten bir millet milli kültürüne kayıtsız kalmaya başladı mı başka milletler onun kültür unsurlarını kendilerine maletmeye çalışırlar. Nitekim Türk kültür unsurları böyle yapılmıştır ve bizim aldırmazlığımız sürdükçe de yapılacaktır. Bu hususta bir misal vereceğim Türklerin "Tutmaç" adlı millî bir yemekleri vardır. Tutmaç Orta Asya asıllı bir yemektir. Selçuklu Tuğrul Beg (ölm.1063) ve büyük âlimimiz Kaşgarlı Mahmud'un (ölm.l702'den sonra) çok sevdiği bu yemek mantıya benzer, ondan farkı tutmacın sulu olmasıdır. İşte Türklerin bu yemeğine Ermeniler sahip çıkmışlar ve: "Tutmaç bir Ermeni yemeğidir" demişlerdir.

Avrupalar hangi konuda olursa olsun ülkelerine hizmet etmiş şahsiyetlerine büyük değer verip onlar için eserler yazdıkları başka anma törenleri, sempozyumlar düzenlerler ve adlarını cadde sokak ve meydanlara koyarlar birçoğunun heykelini dikerler. Onlar bunları fantezi olsun diye yapmamışlar, üzerinde yaşadıkları toprak parçasını; vatan haline getirmek için yapmışlardır. Şimdi ben Sinopta Kara Tekin'in, Giresun'da-şehrin fatihi-Süleyman Beyin, Adana'da-oranın fatihi Üç-Oklar'ın başı Yüreğir Ramazan Beyin adlarını taşıyan caddeler var ise çok sevineceğim. Bunları sadece misal olarak zikrettim. Değilse ülkemizde gerçek durumun ne olduğunu biliyorum. Memlekete mühim hizmetlerde bulunmuş şahsiyetler için anma günleri yapılması konferanslar, sempozyumlar ve kongreler tertip edilmesi milli kültüre değer vermenin pek mühim bir ifadesi olduğu gibi, ilme de büyük bir hizmettir. Anma günleri dolayısıyla o konu üzerinde araştırıcılar araştırmalar yaparlar. Bu araştırmalar bilhassa anma günleri sürdükçe gelişir. Avrupalılar bu anma günlerinden asla bıkkınlık göstermezler. Güzel programlar düzenleyerek her anma gününü, sempozyumu ve kongreyi daha ilgi çekici hale getirirler. Biz de böyle yapmalıyız.

www.tarihegidenpresi.com

Mihal Gazi'nin anılmasının, Osman Gazi'nin diğer değerli arkadaşları için de başka il ve ilçelerimiz de anma törenleri ve seminer veya sempozyumlar yapılmasına vesile olacağından şüphe etmiyoruz. Bugün olmayabilir fakat yarın mutlaka yapılacaktır. Meselâ Akça Koca İzmit'te, Turgut Alp İnegöl'de, Konur (Koflur) Alp Konurpa veya Akyazı 'da, Kara Mürsel adını taşıdığı ilçede anılabilir. Bizim kuvvetle ihtimal verdiğimize göre Ertuğrul Bey başında bulunduğu Türkmen oymağı ile birlikle yaşamakta olduğu Ankara'nın güneyindeki Karacadağ'dan Moğol baskısı üzerine göç edip Söğüt yöresine geldiler. (1263-1280 arasında) Söğüt muhtemelen Bilecik tekfuruna ait idi. Fakat Tekfur, Söğüt'ten uzaklaşması için Ertuğrul Bey ile mücadeleye girişmek yerine düşmanlarına karşı ondan faydalanmak yolunu tercih etmiştir. Hatta Ertuğrul Bey'in Bozüyük'ün güney batısındaki Domaniç (amaliç) yöresine yaylağa çıkmasını kolaylaştırmıştır. Böylece Ertuğrul Bey, oğulları Osman, Savcı Bey de denilen Saru Batı Gündüz ve oymak mensupları ile birlikte Domaniç yaylasına gidip geldiler. Gelirken de Bilecik tekfuruna armağan olarak halı, kilim, koyun yağ ve peynir getirdiler. Fakat yaylakta komşuları olan İnegöl tekfuru Aya Nikola onları "üşendiriyor" yani rahatsız ediyordu. Ondan çok şikayetçi idiler. Bu yüzden tutsak alınınca esirgenmeyip parça parça edilerek hayatına son verilmiştir.

Osman Gazi Selçukluların Eskişehir valisi (ana kaynak Neşri'de adı verilmiyor) ve İnönü valisi ile dostluk kurmuştu. Söğüt kışlağına döndükten sonra sık sık onları ziyaret ediyordu. Eskişehir'e (=Eskihisar da deniliyor) giderken yolu üzerinde bulunan İt Burnu köyünde Mal Hatun adlı bir kadına aşık olmuş ve babasına haber vermeden (atası Ertuğrul'dan uğrulayın) adam gönderip ona evlenmek teklifinde bulunmuş ise de Mal Hatun "denk değiliz" diyerek razı olmamış. Fakat asıl sebep Osman Bey'in sadece bir kaç gün eğlenmek ve zevk almak için bu teklifi yaptığının Mal Hatun'a söylenmesi imiş. Halbuki Osman Gazi derin bir sevgiden dolayı Mal Hatunla evlenmek istemişti Nitekim Osman Gazi Eskişehir valisine Mal Hatuna duyduğu samimi aşkı anlatmış güzelliğinden, iyi kalbli oluşundan temizliğinden söz ederek onu övmüştür. Fakat oymak beyinin genç oğlu bu sözler ile Eskişehir valisinde Mal Hatun'a sahip olmak arzusunu uyandırmıştı. Gerçi Eskişehir valisi Mal Hatun'u Osman Bey'e alı vermek vaadinde bulunmuş ise de Osman Gazi Eskişehir valisinin niyetini anlamıştı. Bu yüzden valinin meclisinden ayrılmış ve Mal Hatun'u köyünden aldırıp emin bir yerde sakladıktan sonra İnönü beyinin yanına gitmiştir.

Ana kaynak Yahşi Fakih'in eserinden naklen Aşıkpaşaoğlu (=Âşık Paşa Zade) ve ona dayanan çok eserde Mal Hatun Şeyh Edebalı'nın kızı olarak gösterilir. Müverrih Mehmed Neşri Efendi eserinin Osmanlı tarihi kısmı için Aşıkpaşaoğlu'nu baş kaynak olarak kullanmakla beraber, yukarıdaki aşk macerasını başka bir kaynaktan alıp "rivayet ederlerkim" diyerek

www.tarihegelencesi.com

yukarıdaki aşk macerasını anlatır. Neşri orada Mal Hatun'un Edebalı'nın kızı olduğunu söylemez. Söylese idi pek hayret verici olurdu. Çünkü Orhan Bey'in 1324 tarihli vakfiyesinde Mal Hatunun Ömer adlı bir beyin kızı ve Orhan Beyin de annesi olduğu görülüyor.

Osman Bey Şeyh Edebalı'nın kızı ile de evlenmiş ve ondan da diğer oğlu Alâedain Bey doğmuştur. Şeyh Edebalı'nın kızının adı ise Râbia idi.

Eskişehir valisi çok kızarak Osman Gazi'yi İnönü valisinden istemiş ise de İnönü valisi isteğini reddetmiştir. Fakat İnönü valisinin adamlarının ihtilafa düştüğünü gören Osman Gazi kardeşi Gündüz ve yakın adamları ile kuşatmayı yarıp Söğüd'e doğru gitmiştir. Fakat Eskişehir Beyi'nin adamlar arkasından gelerek ona yetişirler. Bunun üzerine Osman Gazi geri dönüp savaşır ve onları mağlubiyete uğratır ve Eskişehir beyinin adamlarından "Harman Kaya kâfirlerinin tekfuru köse Mihal" tutsak alınmıştır. Fakat Osman Gazi, bahadır bir insan olduğu için Köse Mihal'i öldürmeye kıyamayıp serbest bırakır. Bundan duygulanan Köse Mihal de adamları ile birlikte Osman Gazi'nin yoldaşları arasında yer alır.

Bu hadise Ertuğrul Bey hayatta iken vukubulmuştu. Onun vefatı üzerine (1282 ?) Osman Gazi babasının yerine geçmiş yani boy-beyi olmuştur. Sadece amcası Dündar boy beyi olmak istemiş ise de halkın Osman Gazi'ye meylini görüp yeğeninin boy beyliğini kabul etmiştir. Bu husus aynı zamanda Osman Gazi'nin sözlerinin aksine Ertuğrul Bey'in en büyük oğlu olduğunu gösterir.

Boy beyi olan Osman Gazi ilk önce en büyük düşmanı İnegöl Tekfuru Aya Nikola ile Ermeni Beli'nde savaşır. (684=1285-1286'dan önce). Bu savaşta yeğeni Saru Batı oğlu Bay Hoca şehit düşmüştü. Bu savaşı Osman Gazi'nin kazanamadığı anlaşılıyor.

Yine Aşıkpaşaoğlu ve ondan naklen Neşri ile diğerlerine göre Osman Gazi İnegöl yakınındaki Kulacahisarı yağmalayıp "o da urmuş" yani yakmış, geceleyin de hisarın "kâfirlerini kırmıştır" 684 (1285) yılında vuku bulduğu söylenen bu hadise Osman Bey'in ilk fethi sayılmıştır.

Yine kaynaklarımıza göre Kulacahisar'ın bulunduğu yörenin "kâfirleri" Karacahisar tekfuruna haber gönderip: "Ya neye durursın kim seni ve neslini esir ederler. Ve hem bu vilayeti bizim elimüzden alurlar. Harab ederler. Kendiler hod yer su dutar Türk değüller kim biz dahi onun ile muamele edeyidük" demişler. Bunun üzerine Karacahisar tekfuru, kardeşi Kalanaz'u çok asker ile Osman Gazi üzerine göndermiş. Kalanoz'un askerine İnegöl askeri de katılmış. Osman Gazi Domaniç Beli'nin aşıldığı yerde Kalanoz'u karşılamıştır. İki taraf arasında şiddetli bir savaş cereyan etmiştir. Bunun sonucunda Osman Gazi'nin "kardaşı" Sarı Batı orada şehid olmuş ve cesedi Söğüd'e götürülüp atasının yanına defnedilmiştir. Mamafih düşmanın

www.tarihegirenesi.com

başkumandanı Kalanoz da savaş meydanında kalmıştır. Bu savaşın Hicri 685 yılında (=1286) vuku bulduğu bildiriliyor.

Yine aynı kaynaklanmıza göre Selçuklu hükümdarı Sultan Alâeddin bu olaydan haber alınca "Karacahisar Tekfuru bizim ile yağı olmuş deyip" Osman Gazi ile birlikte Karacahisarı kuşatmış ise de Bayyıncar Tatarı'nın Ereğli'yi yakıp yıktığı haberinin gelmesi üzerine Osman Gazi'ye kuşatmayı i sürdürmesini söyleyerek Konya'ya dönmüştür. Osman Gazi de bir kaç gün kuşatmayı sürdürdükten sonra kaleyi yağmalatarak ele geçirmiş, tekfurunu da tutmuş şehrin evlerini gazilere ve başkalarına vererek Karacahisarı Müslüman şehri yapmıştır. Bu fethin de Hicretin 687 (1288) sinde olduğu bildiriliyor. Osman Gazi fethi müteakip kardaşı oğlu Ak Temur'ü Konya'ya göndererek Karacahisar'ın fethini bildirmiştir. Bundan çok memnun kalan Sultan Alâeddin Osman Gazi'ye sancak "esbabiyle" ve iyi atlar göndermişti. Ak Temür ikindi vakti sancağı getirince nevbet vurulmuş ve Osman Gazi nevbeti ayakta dinlemişti Böylece Selçuklu hükümdarı III. Alaeddin Keykubad (1298-1301) Karacahisar'ı ve hatta Eskihisar'ı yani Eskişehri fethi üzerine, Osman Gaziyi Sultan öyüğü subaşı (valisi) tayin etmiş oluyordu .

Ancak bu bahiste doğru olması bizce mümkün görülemeyen bir mesele olup o da şudur: Karacabisar şimdi Karacaşehir denilen şehir olmalıdır. Bu şehir Eskişehir'e çok yakın (7 km. mesafede) olup onun güney batısında, İnönü'nün de güneydoğusunda bulunmaktadır. Kalenin harebesi de şehrin arkasındaki geniş tepenin üzerindedir. Fakat Türk sınırı ve Türk topluluğu içinde ve Türk valilerinin oturdukları şehirlere son derecede yalan bir yerde bir Bizans tekfurluğunun mevcudiyeti asla kabul edilemez.

O halde ne olmuştur? Tahminimize göre, Sanı Batı'nın şehit olduğu Domaniç (maliç) Beli'nde sadece İnegöl askeri ile savaşılmıştır. Böylece savaşta ölen Kalanoz da İnegöl askerinin kumandanıdır.

Diğeri ise Osman Bey'in Karacahisar'ı fethidir. Osman Gazi buraya Eskişehir (Eskihisar) valisinin veya bir başka Türk beyinin elinden aldı. En kuvvetli ihtimal Eskişehir beyinden almasıdır. Hatta Karacahisarla birlikte Eskişehiri de almış olması çok daha muhtemeldir. Nitekim Müverrih Neşrinin Sultan Alâeddin'in Eskihisar'ı Osman Gazi'ye verdiği ve Karacahisar'ı da yağmalamasına müsaade ettiğini yazdığı az yukarıda görülmüştü. Kaynakta Osman Gazi'nin Karacahisar'ı aldığı esnada 35 yaşında olduğu bildirilir. O burayı beyliğinin merkezi yapmıştır. Aynı yılda Osman Gazi Köse Mihal'e: "Daraka Yenicesi'ne seğirdim edelim derüz sen ne dersin" diye sormuş, Harman Kaya Tekfuru da bu soru ile ilgili görüşünü ifade etmiştir. Takip edilecek yol üzerinde Mihal'ın görüşüne göre hareket edildi. Onun tavsiye ettiği gibi, Saru Kaya, Beş Taş ve Sorkun üzerinden gidildi. Beş Taş'a gelindiğinde oradaki zaviyenin şeyhine Sakarya suyunun geçidini soruyorlar. Şeyh şu cevabı veriyor "Gaziler içün

www.tarihegirisi.com

her yer geçittir. Bir İnanç Eri olan Şeyh Efendi bu sözleri ile Gaziler için engel ve güçlük olmadığını ifade etmişti. Gayrı Müslim yörelerine yapılmış olan bu seğirdim başarılı geçmiş, itaat ettikleri için halktan tutsak alınmamıştır. Köprühisarı hadisesinden sonra Mihal Bey'in yaptığı düğün anlatılıyor. O bu düğüne Osman Gazi ile çevredeki tekfurları davet etmiş ve tekfurlara: "gelün bu Türk ile âşinâ olun kim bunun şerrinden emin olasız" demişti.

Osman Gazi düğüne sürüyle kuzu batmanla yağdan başka halılar ve kilimler de getiriyor. Bu bilgilerden Osman Gazi 'nin oymağınında, diğer Türk oymakları gibi beğenilen halı ve kilimler dokuduklarını gösteriyor. O yüzyılda Anadolu'daki Türk oymakları yani Türkmenler, dünyanın her yerinde aranan halı ve kilimler dokumakta idiler .

Osman Bey, kendisini yakından gören tekfurlar üzerinde korku ve kaygı yaratıyor. Onlar Bilecik tekfurunun Osman Gazi'yi ortadan kaldırması hususunda anlaşıyorlar. Halbuki Osman Gazi "bize çok iyi komşuluk gösterdiler" diye Bilecik tekfuru ile halkına sevgi duymakta idi.

Bilecik tekfuru (hiç bir yerde adı verilmiyor) Çakar Pınarı'nda yapacağı düğüne Köse Mihal'i okuyucu olarak gönderip Osman Gazi'yi de davet etti. Mihal Bey Bilecik tekfurunun düğün esnasında Osman Gazi'yi öldüreceğini öğrenmişti. Bunu Osman Gazi'ye bildirir. Kaynağımıza göre Osman Gazi üzerlerindeki keçelerde eşya yerine savaşçıların gizlenmiş oldukları öküzleri geceleyin Bilecik hisarına sürdürürken kendisi de bazıları kadın kıyafetine sokulmuş yoldaşları ile düğün yerine gelmişti

Düğün başladıktan bir müddet sonra Osman Gazi Mihal Gazi de yanında olduğu halde düzmece bir kaçışla Bilecik tekfurunu kaldırık (yahut kaldırayuk) denilen dereye çekip hayatına son verdi. Geceyi Yar Hisar da geçirip sabahleyin tekfurunu tuttuğu gibi gelin dahil düğüne katılanların çoğu da tutsak alınmıştı Bilecik ise oraya geceleyin öküzler üzerindeki keçeler içinde gönderilen bahadırlar tarafından ele geçirilmişti

Bu başarılardan sonra Osman Gazi Turgut Alp'i İnegöl'e göndermiş, arkadan kendisinin de gelmesi üzerine kapı açılmış ve Türklere çok üzüntüler vermiş olan tekfurda parça parça edilmişti. Bu haşarıyı da İznik gölünün güneyindeki Yeni Şehir'in fethi takip etti. Müverrihler Osman Gazi tarafından kazanılan bu başarıların Hicri 699 (1299-1300) yılında olduğunu yazarlar. Bu müverrihlerden Neşri'ye göre Osman Bey kazandığı başarıları Selçuklu Sultan'ı Alâeddin-i Sâni'ye bildirmiş ve İstanbul'dan üzerine gönderilecek bir orduya karşı koyabilmek için ondan yardım istemiştir. Bu haberlere çok sevinen Selçuklu hükümdarı tabl (davul), alem (=sancak), kılıç, at ve hil'at göndermiş ve Sahib-i Karahisarı (yani Afyon Karahisar)'ndan "nice bin halkın" yardım da bulunmak üzere Osman Gazi'nin yanına gitmelerini buyurmuştur.

www.tarihegirisi.com

Bize göre Neşri Mehmed Efendi'nin verdiği bu haber doğrudur. Yani Osman Gazi bu başarılarını bildirmek üzere Selçuklu hükümdarı III. Alaeddin Keykubad'a (hükümdarlık zamanı 1298-1301) elçi yollamış Sultan Alâeddin de yukarıda sayılan şeyleri göndererek onu fethettiği yerlerin sübaşılığını yani valiliğini tercih etmiştir.

702 (1302-1303) yılında Dınboz / yahut Koyunhisarı zaferi kazanıldı. Zafer Bursa, Adranos, Kete ve Kestel tekfurlarına karşı elde edilmişti. Fakat Osman Gazi'nin yeğeni ve Gündüz Bey'in oğlu Aydoğdu savaşta şehid düşmüştür. Koyun Hisarı Bursa'nın kuzeyinde Yeni şehrin batısında bulunuyor.

704 (1304-1305) yılında Kuzey ve Kuzey doğudaki Mekece, Ak Hisar, Geyve alındı sefere çıkılmadan önce Mihal Bey'e Müslüman olmasının teklif edilmesine karar verilmişti. Fakat o Harmankaya'dan Ordugâha gelip Osman Gazi'yi selâmladıktan sonra: Müslüman olacağım bana yolunu öğretiniz diyerek kendiliğinden İslâm dinine girmiştir. Mihal Bey'in İslamiyet girişinin tarihi hakkında müverrihler birbirinden farklı rakamlar vermişlerdir. Biz 704 (1304-1305) tarihinin doğru olduğunu kabul ediyoruz. Sonra Mihal'i yoldaş koşup oğlu Orhan Bey'i Karacahisar'a gönderdi. Buraya Germiyanlıların akın yapmalarından korkulduğundan şehrin korunmasına katılmak üzere Osman Gazi Saltuk Alp'i da yolladı. Kendisi de Lefke ve Geyve yörelerine doğru sefere çıktı. (704=1304-1305).

Gerçekten Osman Gazi seferde, Orhan Gazi Eskihisar (Eskişehir)'da at nallatmakta iken Germiyan ilinden gelen Çevdar Tatarları Karaca Hisar'ın pazarını yağmalayıp dönmüşlerdi. Bunu haber alan Orhan Gazi arkalarından yetişip aldıkları şeyleri bıraktırmış ve hatta başkanları olan Çevdar oğlunu tutsak almıştı. Adı verilmeyen Çavdar Oğlu Osman Gazi'nin isteği üzerine serbest bırakıldı.

Ertesi yıl (705=1305-1306) Osman Gazi oğlu Orhan Gazi'yi Sakan (=Sakarya) kıyısındaki sarp Karaçepiç ile Karatekin kalelerinin alınmasına memur etti. Akça Koca, Konur Alp, Gazi Abdurrahman ile Mihal'i ona "yoldaş kuştu." Bu kalelerden başka Ap Suyu kalesi de fethedildi. Orhan Bey Karaçepiç'i Konur Alp'a, Ap Suyu'nu Akça Koca'ya, Karatekin'ide Samsa Çavuş'a verdi. Böylece Konur Alp Ak Yazı, Akça Koca İznikmid (=İzmid), Samsa Çavuş'da İznik taraflarına akınlar yapmaya başladılar.

Mihal Gazi ile ilgili son haber onun 1326 yılında Bursa'nın fethinde bulunduğudur. Onun da birçok arkadaşı gibi hayata ne zaman veda ettiği bilinmiyor. Mihal Gazinin, kendisi gibi, oğulları da, akıncı beyleri olarak Osmanlı devletine önemli hizmetlerde bulunmuşlardır.

Faruk Sümer, Osman Gazi'nin Silah Arkadaşlarından Mihal Gazi, Türk Dünyası Tarih Dergisi, Şubat 1991, sayı 50, s.3-8.

www.tarihegirisi.com